

Hjälpmedel

- *En fråga om mänskliga rättigheter!*

Fastställd av Lika Unikans styrelse den 29 januari 2014

Lika Unika är en svensk federation inom funktionshinderrörelsen som bildades i december 2009 och som verkar för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi arbetar med intressepolitiska frågor på riksplanet som handlar om att förbättra livssituationen för människor med funktionsnedsättningar, framförallt med nedsättningar kopplat till syn, hörsel- och rörelse. Vi verkar för rättigheter framförallt utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ratificerades av Sverige 2008. Vårt aktuella fokus är på rätten till arbete och sysselsättning.

Lika Unika arbetar för att personer med funktionsnedsättning ska vara delaktiga i samhället på samma villkor som alla andra. Det är inte en önskan, ingen vision. Det är en mänsklig rättighet!

Lika Unikans medlemsförbund är:

- Förbundet för Sveriges Dövblinda (FSDB)
- Hörselskadades Riksförbund (HRF)
- Neuroförbundet
- Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdom (RBU)
- Synskadades Riksförbund (SRF)
- Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)

Hemsida: www.likaunika.org

E-post: info@likaunika.org

Lika Unikas HJÄLPMEDELSPLATTFORM

- våra utgångspunkter och syn på hjälpmedelsfrågan

Inledning

Sverige har undertecknat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Med det förbinder sig Sverige att följa konventionens artiklar. Värdeord som delaktighet och jämlikhet ska vägleda inom alla samhällsområden. Också i fråga om hjälpmedel och rehabilitering finns viktiga stadganden i konventionen.

Konventionsstaterna har åtagit sig att *”genomföra eller främja forskning och utveckling av och främja tillgång till och användning av ny teknik, innefattande informations - och kommunikationsteknik, samt hjälpmedel som är lämpliga för personer med funktionsnedsättning, med prioritering av teknik till överkomligt pris”*. Konventionen slår också fast att konventionsstaterna ska organisera, förstärka och utsträcka *”ett heltäckande habiliterings- och rehabiliteringsstöd och habiliterings- och rehabiliteringsprogram”*. Där anger konventionen att det är särskilt viktigt på områden som hälsa, sysselsättning, utbildning och social service.

För Lika Unika är det självklart att samhället måste utformas efter grundsynen att alla medborgare i samhället är lika mycket värda, har samma rätt till ett gott liv och att delta i samhällsliv och arbetsliv. Alla ska mötas med respekt och ges förutsättningar att förverkliga sina drömmar.

Ett samhälle blir rikare när det tar tillvara mångfald och olikheter. Det kan handla om kön, etnisk bakgrund, ålder, religiös och politisk övertygelse och det handlar om den resurs för samhället som finns hos personer med olika slags funktionsnedsättningar. Mångfalden ur det perspektivet ger samhällsnytta men också individnytta.

Ska målet om lika villkor och möjligheter bli verklig måste utgångspunkten vara individens förutsättningar, styrkor och resurser. Många som lever med en funktionsnedsättning klarar arbete, familjeliv, en rik fritid och deltagande i övrigt i samhället mycket bra utan något speciellt stöd. För andra som lever med en funktionsnedsättning krävs att funktionsnedsättningens effekter och förekommande funktionshinder kan kompenseras eller undanröjas. Därför behöver individer ibland ett eller flera hjälpmedel för att livet ska fungera. Det handlar om grundläggande saker som att exempelvis kunna förflytta sig. Det handlar också om att kunna klara ett arbete, ha en aktiv fritid, umgänget med familjen och för delaktigheten i samhället.

Verkligheten idag

Trots att det verkar finnas ett brett stöd i det politiska livet för dessa grundläggande värden och mål upplever vi försämringar och brister i dagens Sverige på hjälpmedelsområdet. Det finns brister i tillgången till hjälpmedel, oacceptabla skillnader i kostnader för hjälpmedel och skillnader i regelverk mellan landstingen som drabbar människor som inte får eller inte har råd med de hjälpmedel som behövs. När det gäller arbetshjälpmedel får alltför många vänta alltför länge på att få hjälpmedelsfrågan ordnad på sin nya arbetsplats.

Det finns brister i vårdkedjor när olika aktörer verkar på hjälpmedelsområdet. Det är inte alltid det samordnas utifrån den enskildes behov. Ofta drabbas enskilda av orimliga väntetider, brister i stöd och rådgivning och för den som behöver ett hjälpmedel för fritiden krävs att man själv betalar. Det saknas en helhetssyn om hjälpmedel som viktiga för hela livet.

Vi har tyvärr sett en trend under lång tid som innebär att samhället alltmer avhänder sig ansvaret när det gäller hjälpmedel. Det hörs dessutom tongångar som skulle leda utvecklingen i fel riktning där hjälpmedel mer ses som en kommersiell vara vilken som helst och där människors behov få stå tillbaka med hänvisning till system med "fritt val". Gärna valmöjligheter, men det kräver en insikt att hjälpmedel är något som används dagligen för att få vardagslivet att fungera. Hjälpmedel är något som många inte kan "välja bort". Därför kan inte heller politiken välja bort sitt ansvar på det området.

Hjälpmedel

Den definition som man ger begreppet hjälpmedel är central för hur man sen förhåller sig till frågor som tillgänglighet, kostnader och avgifter osv. Om utgångspunkten beskriver hjälpmedel som enbart tekniska "prylar" styrs förhållningssättet av detta. Om utgångspunkten i stället handlar om viktiga hjälpmedel för att kompensera för en förlorad funktion och att ge människor förutsättningar att leva sina liv så gott som möjligt borde rimligtvis ett annat förhållningssätt inträda där hjälpmedelsfrågorna blir centrala delar i välfärden.

Det senare är också Lika Unikas inriktning. Vi behöver ett verkligt paradigmskifte som sätter mänskliga rättigheter i fokus och som vrider synsätt "från patient till medborgare". Det måste också gälla synen på hjälpmedel. Alla måste kunna leva sina liv på lika villkor som andra.

Utan en god tillgång till hjälpmedel kommer många människor med funktionshinder att utestängas från möjligheten att studera, arbeta, utöva medborgerliga rättigheter och skyldigheter samt klara det vardagliga livet. (SOU 2004:83 Hjälpmedel - betänkande av LSS och hjälpmedelsutredningen). Detta är skäl som borde räcka för en väl utbyggd hjälpmedelsförsörjning.

Vi behöver ha en stark lagstiftning som tillförsäkrar personer med funktionsnedsättning att utifrån sina behov få de hjälpmedel som krävs för att vardag, yrkesliv och familjeliv ska fungera.

Samhället ska ha det övergripande ansvaret för hjälpmedel. Det uppdraget måste skötas med utgångspunkt från de behov som ska mötas. Att få sitt behövda hjälpmedel måste gälla oavsett i vilken del av landet man bor. Det finns stora orättvisor över Sverige. I en kommun möts ett behov som i grannkommunen eller grannlandstinget kan bedömas utifrån helt andra måttstockar.

Det kräver nationella riktlinjer och ett enhetligt regelverk som ger alla samma villkor oavsett var i landet man bor. Rätten till hjälpmedel har redan idag lagstöd genom Hälso- och sjukvårdslagen och får inte åsidosättas av system som ökar den enskildes kostnader i form av höga egenavgifter för hjälpmedel.

Lika Unika

Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Livsperspektivet måste vara utgångspunkten på hjälpmedelsområdet. Hjälpmedel ska finnas tillhands såväl när man ska söka ett arbete, sköta ett arbete eller på fritiden. Idag finns det brister i hela kedjan: Trots behov skrivs inte arbetshjälpmedel ut till alla som behöver det. Det tar lång tid att få sin rätt till hjälpmedel prövad när man ansöker hos Arbetsförmedlingen. Hjälpmedel för fritidsaktivitet ska ingå i begreppet daglig livsföring och bekostas fullt ut av landstingen

Fungerande hjälpmedel kan inte bara handla om produkter. Det måste också handla om sådant som träning och utbildning på sina hjälpmedel och om habilitering och rehabilitering. Den som har ansvar för att tillhandahålla hjälpmedlen måste även kunna ge träning, utbildning, support och service/underhåll så att användaren kan utnyttja hjälpmedlet effektivt och så att det blir det kompensatoriska verktyg det är tänkt att vara. När det gäller träning och support måste detta även kunna ges för produkter och tjänster som kanske i första hand inte är avsedda som hjälpmedel, men som ändå används för att kompensera för minskad funktion eller förmåga.

Exempel på detta kan vara olika navigerings-appar, GPS etc. som är ständigt växande marknad. Iphone och Ipad, som har stöd för olika funktionsnedsättningar inbyggt i produkten är ytterligare exempel. För många grupper kan det även behövas träning och support på tjänster som samhället tagit fram just för personer med funktionsnedsättningar. Exempel är nedladdning elektroniskt av talböcker eller syntolkning och talad text på bio och TV.

Lika Unikas mål:

Hjälpmedel för livets olika skeden är en grundläggande rättighet för alla att få efter behov, med lika villkor över landet och utan merkostnader för den enskilde.

Därför vill vi:

1. Att staten tar ett övergripande ansvar för hjälpmedelsområdet genom nationella riktlinjer och ett enhetligt regelverk.
2. Att den enskilde inte ska drabbas av merkostnad för nödvändiga hjälpmedel i den dagliga livsföringen.
3. Att hjälpmedelsförsörjningen utformas som en hel kedja, såväl hjälpmedlet i sig som service, underhåll/reparationer och försäkring.
4. Att rätten till hjälpmedel för den enskilde blir tydlig genom en nationell Hjälpmedelsgaranti.
5. Att beslut i hjälpmedelsfrågor är överklagningsbara till förvaltningsdomstol.
6. Att staten som en grund för att få fram sådan lagstiftning tillsätter en ny hjälpmedelsutredning.
7. Att omfattande förändringar inom hjälpmedelsområdet alltid förbereds och genomförs i dialog med funktionshinderrörelsen.

Hjälpmedel för arbete

Hjälpmedel är en grundläggande förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna sköta ett arbete. En smidig tillgång till relevanta, behovsprövade och anpassade hjälpmedel möjliggör att personer med funktionsnedsättning kan få ett arbete, sköta och behålla det. Dagens tröghet i hjälpmedelshanteringen skapar dock flaskhalsar som inte är acceptabla, flera instanser är inblandade och förseningar äventyrar arbetstagarens – och därmed verksamhetens och arbetsgivarens – möjligheter att fungera effektivt. Det tar idag orimligt många dagar att få sina hjälpmedel.

Därför vill vi:

1. Att det slås fast att det max ska ta 30 dagar från beslut om anställning till utprovning, beställning och färdig leverans av kompletta hjälpmedel till arbetstagaren.
2. Att det inte innebär merkostnader för arbetstagaren att tillhandahålla kompletta hjälpmedel.

Hjälpmedel för studier

Relevanta och behovsprövade hjälpmedel behövs för många barn tidigt i livet. Därmed är hjälpmedel också en förutsättning för att barnets utvecklingsmöjligheter ska tas tillvara. För barnet som växt upp och tar steget att bli skolelev behövs pedagogiska arbetshjälpmedel som möjliggör och underlättar lärandet och de sociala kontakter som är så viktiga att skapa genom skolgången. Eleven måste tillförsäkras hjälpmedel efter behov alldeles oavsett vilken huvudman som ansvarar för dessa. Skolan, landstingets habiliterings- och hjälpmedelsverksamheter och andra aktörer som är berörda måste samarbeta för att tillförsäkra elever med funktionsnedsättning rätt hjälpmedel.

Ett område som är avgörande för elevens möjligheter i skolan handlar om sådana verktyg som skolwebbar och utbildningsplattformar som idag brister på många håll. Det innebär att elever med olika funktionsnedsättningar får sämre villkor än andra. Det är inte acceptabelt. Tillgänglighet och användbarhet måste garanteras och relevanta hjälpmedel ska tillhandahållas till elever som behöver det.

Därför vill vi:

1. Pedagogiska arbetshjälpmedel ska ses som självklara verktyg för lärandet för den som behöver redan från elevens första skoldag.
2. Villkor för elever att få relevanta hjälpmedel får aldrig försvåras av att olika huvudmän är inblandade. Elevens behov måste vara i fokus.
3. Elever som har behov av hjälpmedel både under skol- och fritid och som inte med lätthet kan förflyttas mellan skola och hem, måste ha rätt till dubbla hjälpmedel.

Hjälpmedel för fritiden

Att ge barn, unga och vuxna en rik fritid är en grundläggande verksamhet hos välfärdens producenter i de svenska kommunerna. Men här finns det gränser för välfärden och hinder för allas möjlighet till en aktiv fritid.

För att kunna delta i fritidsaktiviteter behöver man ibland fungerande hjälpmedel. Idag visar kartläggningar från bland annat Hjälpmedelsinstitutet att få landsting förskriver hjälpmedel för fritiden. En sådan ordning medför exempelvis att barn med funktionsnedsättning får sämre villkor än andra. Ett system där samhället hänvisar till den enskilde att bekosta hjälpmedel är också orimligt.

I RBU:s årsrapport 2013, som tar upp hjälpmedelsområdet, finns ett talande exempel. På en "inköpslista" berättas att en pulka kan kosta 180 kronor för ett barn utan funktionsnedsättning. För Olivia, som texten berättar om, kostar en pulka anpassad till hennes funktionsnedsättning 2 500 kronor.

Ett rikt samhälle som det svenska måste ha råd att se de merkostnader som det innebär att på olika områden ha en funktionsnedsättning som ett ansvar för samhället och lika orimligt att belasta enskilda med.

Därför vill vi:

1. Att en vägledande princip för samhällets hjälpmedelspolitik är att merkostnader den enskilde har för ett fritidshjälpmedel är ett samhällsansvar.
2. Att villkoren för hjälpmedel också för fritidsområdet blir enhetligt inom Sverige genom nationella riktlinjer och ett tydligt regelverk.

Fastställd 29 januari 2014.